

Psychologische en psychiatrische rapportage in strafzaken

Informatie voor onderzochte

Psychologische en psychiatrische rapportage in strafzaken

De rechter of de officier van justitie heeft besloten dat u onderzocht moet worden door een psychiater of een psycholoog. In deze brochure krijgt u daarover meer informatie.

Er staat in:

- Wat een psychologisch en psychiatrisch onderzoek inhoudt.
- Wat uw rechtspositie is.
- Wat er gebeurt met het rapport dat de psychiater of de psycholoog gaat maken.

Terminologie:

1. Als in deze brochure wordt gesproken over 'hij' wordt daarmee ook 'zij' bedoeld.
2. Met 'onderzoeker' wordt in deze brochure bedoeld op de psychiater of de psycholoog die het onderzoek uitvoert.
3. Met 'opdrachtgever' wordt bedoeld de officier van justitie of de rechter.

De rechter of de officier van justitie wil psychiatrisch of psychologisch onderzoek

Wanneer u van een strafbaar feit wordt verdacht, krijgt u te maken met de officier van justitie en de rechter. Zij willen soms dat u psychiatrisch of psychologisch wordt onderzocht.

U kunt bij de rechter of de officier van justitie ook zelf om een onderzoek vragen. Overleg daarover met uw advocaat.

Wat wordt onderzocht?

De rechter wil bijvoorbeeld weten of u, bij het plegen van het strafbare feit, psychisch iets mankeerde. Dat kan betekenen dat u, zoals dat heet, ontoerekeningsvatbaar of verminderd toerekeningsvatbaar was.

Dat houdt in dat u zodanig overstuurd of in de war was dat u zich niet in de hand kon houden. De rechter kan u om die reden een lagere straf of helemaal geen straf opleggen.

Als de kans bestaat dat u door die psychische problemen weer de fout ingaat, kan het nodig zijn dat u daarvoor een behandeling krijgt.

In sommige gevallen kan de rechter u een verplichte behandeling opleggen. Ook daarover geeft de psychiater of de psycholoog een advies aan de rechter. Uw advocaat kan u meer vertellen over de beslissingen die de rechter in deze gevallen kan nemen.

Een of twee onderzoekers?

Voor dit onderzoek krijgt u te maken met een psychiater of een psycholoog.

Een psychiater is een dokter die weet hoe hij psychische ziektes (denk hierbij aan depressies, schizofrenie e.d.) kan vaststellen en behandelen.

Een psycholoog heeft verstand van gedrag en gevoel en kan dat onderzoeken met psychologische tests (bijvoorbeeld een intelligentietest). Hij kan vooral goed beschrijven hoe u zich van kinds af aan heeft ontwikkeld en of deze ontwikkelingen op een normale manier verlopen.

In sommige gevallen krijgt u te maken met allebei. In dat geval is de kennis van beide onderzoekers nodig om vast te stellen of en wat er met u aan de hand is. Dan worden er twee aparte rapporten gemaakt.

Als de kans bestaat dat de rechter u een strafrechtelijke maatregel oplegt, moeten er in ieder geval twee rapporten worden gemaakt. Strafrechtelijke maatregelen zijn bijvoorbeeld:

- de plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis,
- TBS (terbeschikkingstelling),
- PIJ (plaatsing in een inrichting voor jeugdigen).

Die maatregelen kan de rechter namelijk alleen opleggen als er een rapport ligt van twee onderzoekers; een psychiater en een psycholoog.

Wilt u niet meewerken aan het onderzoek? Bedenk dan wel dat u niet altijd kunt voorkomen dat een maatregel toch wordt opgelegd. Ook wanneer u niet meewerkt kan er toch voldoende (andere) informatie zijn op basis waarvan gezegd kan worden dat u aan een stoomis leidt. Het is volgens de wet dan voldoende dat de psychiater en de psycholoog aan de rechter laten weten waarom u niet wilde meewerken.

Wat heeft het NIFP gedaan?

Voordat de onderzoeker aan de slag gaat, heeft u soms te maken gehad met een psychiater afkomstig van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP).

Deze organisatie hoort bij het Ministerie van Veiligheid en Justitie maar staat los van de officier van justitie en de rechter.

Deze NIFP psychiater heeft een kort gesprek met u gehad en heeft aan de officier van justitie of de rechter-commissaris een advies gegeven over het laten uitvoeren van een nader onderzoek.

Dat onderzoek wordt gedaan door een (andere) psychiater of psycholoog. Ook heeft de NIFP psychiater advies gegeven aan het Huis van Bewaring, waar u nu misschien bent, over de behandeling die u daar nodig heeft.

Op verzoek van de rechter of de officier van justitie heeft het NIFP vervolgens een geschikte psychiater en/of psycholoog gezocht voor uw onderzoek. Deze mensen zijn niet altijd meteen beschikbaar. Daarom kan het even geduurd hebben voordat er contact met u is opgenomen.

Het onderzoek

Onderzoeker is geen hulpverlener

Het is belangrijk dat u weet dat de psycholoog of de psychiater die u onderzoekt dat niet doet als hulpverlener. Zij doen hun onderzoek omdat de officier van justitie of de rechter dat gevraagd heeft. Het gaat er om dat de rechter in de strafzaak de juiste beslissing neemt. Daarvoor moet hij goed geïnformeerd zijn. Hij kan bijvoorbeeld besluiten dat u een lagere straf krijgt als u wat mankeerde tijdens het strafbare feit. Als de rechter u in het vonnis een behandeling oplegt doet hij dat in de eerste plaats om de maatschappij te beveiligen, maar ook om u tegen uzelf in bescherming te nemen.

Onderzoeker is onafhankelijk

De psychiater of de psycholoog die u onderzoekt is onafhankelijk. Ze zijn niet in dienst van Justitie. De rechter en de officier van justitie kunnen niet zeggen wat er in het rapport moet komen te staan. De psychiater of psycholoog kunnen dus heel goed een advies geven waar de officier van justitie of de rechter het niet mee eens is. Maar u kunt zelf (of uw advocaat) ook geen eisen stellen aan de inhoud van het rapport. Het kan dus gebeuren dat er in het rapport een advies gegeven wordt waar u het niet mee eens bent.

Het onderzoek zelf

Het psychologisch of psychiatrisch onderzoek bestaat uit de volgende stappen:

1. De psychiater of psycholoog die het onderzoek doet, komt bij u langs in het huis van bewaring. Als u niet (meer) vastzit krijgt u een uitnodiging voor een gesprek op het kantoor van het NIFP of van de onderzoeker. Soms komt de onderzoeker bij u thuis.
2. In het eerste gesprek legt de onderzoeker uit wat er gaat gebeuren en wie hij nog meer wil spreken. Hij moet soms anderen om informatie vragen, bijvoorbeeld uw huisarts of werkgever.
3. De onderzoeker stelt vragen over uzelf, over uw familie en gezin, over opleiding of werk, vrienden en wat u in uw vrije tijd doet. U wordt gevraagd om vragenlijsten in te vullen. Bij een psychologisch onderzoek wordt u grondig getest (bijvoorbeeld een intelligentietest en testen over uw persoonlijkheid).
4. De onderzoeker zal uitgebreid met u moeten praten over het strafbaar feit dat u volgens de officier van justitie hebt gepleegd. De bedoeling daarvan is niet om na te gaan of u wel of niet schuldig bent. Dat is de taak van de rechter. De onderzoeker wil vooral weten wat er door u heen ging toen u het feit pleegde. Hoe voelde u zich, waar dacht u aan? De onderzoeker wil daarmee nagaan of er een verband is tussen het delict en eventuele psychische problemen waar u last van heeft. Ook als u het strafbaar feit ontkent (of als u vindt dat het anders is gelopen dan de officier van justitie beweert) zal de onderzoeker vragen stellen over wat er volgens u dan wel gebeurd is en hoe u zich daarbij gevoeld heeft.
5. Na deze gesprekken stelt de onderzoeker vast wat er wel of niet met u aan de hand is en bekijkt of het iets te maken heeft met wat u gedaan heeft. De onderzoeker adviseert ook of behandeling nodig is of misschien reclasseringsbegeleiding.
6. Als de psychiater en psycholoog allebei een onderzoek doen, gaan ze na het onderzoek eerst met elkaar overleggen. Ze doen dat om hun onderzoeken met elkaar te vergelijken. En als er verschillen zijn, is het belangrijk te weten waar dat dan in zit. Het kan gebeuren dat de psycholoog en de psychiater verschillende adviezen geven. De een vindt bijvoorbeeld dat u in een kliniek moet worden opgenomen, terwijl de ander denkt dat een behandeling ook mogelijk is als u thuis blijft wonen en van daaruit een therapie volgt. De rechter beslist dan vervolgens wat er gaat gebeuren.

Het gesprek over het rapport

U bent vast benieuwd wat er uit het onderzoek is gekomen en welk advies gegeven wordt. Het is ook in uw eigen belang om dat te weten.

Als het onderzoek klaar is laat de psychiater of de psycholoog (of allebei) weten wat de conclusies zijn en welk advies hij zal geven aan de rechter of de officier van justitie. Hierbij kunt u ook het rapport inzien en eventuele opmerkingen maken over wat er is geschreven. Meer hierover staat onder 'Rechten en Plichten'.

De beslissing

Hoe gaat het verder?:

1. De onderzoeker stuurt zijn rapport naar het NIFP.
2. Het NIFP leest het rapport door, bespreekt het soms met de onderzoeker, maar verandert zelf niets aan de inhoud.
3. Het NIFP stuurt het door naar de rechter-commissaris of de officier van justitie.
4. Hoewel het psychologisch of psychiatrisch advies belangrijk is, beslist de rechter of hij het advies opvolgt.

Hou goed in de gaten:

De psycholoog en de psychiater geven een advies aan de rechtbank. Dat is geen veroordeling. De rechter is de enige die daarover beslist.

Rechten en plichten

Bent u verplicht om mee te werken?

Nee, dat bent u niet! De officier van justitie of de rechter vraagt u en uw advocaat vooraf hoe u denkt over een onderzoek door een psychiater en/of psycholoog.

Als u eerst gezegd heeft wel mee te zullen werken maar later van mening verandert, is het verstandig de onderzoeker uit te leggen waarom u niet wilt meewerken.

Die zal dat dan aan de rechter laten weten.

Als u niet meewerkt

Hoewel u niet verplicht bent om zelf mee te werken aan het onderzoek kunt u niet voorkomen dat er, tegen uw zin, bepaalde dingen worden uitgezocht. De psychiater of psycholoog heeft van u geen toestemming nodig voor onderzoek waar hij uw medewerking niet bij nodig heeft. Denk bijvoorbeeld aan het inzien van strafrechtelijke dossiers en het vragen van informatie bij school, werkgever of zelfs vrienden of familie. Die kunnen natuurlijk wel besluiten om niets te zeggen. Dat beslissen ze zelf. Verder heeft de onderzoeker geen toestemming van u nodig om dingen op te schrijven en te rapporteren die hij van u hoort of die hij bij u ziet. Ook als u niet wilt meewerken aan het onderzoek zal de onderzoeker dat wat u vertelt in zijn rapport kunnen opnemen.

Voor uw huisarts of een andere hulpverlener waar u onder behandeling bent (of bent geweest) ligt het anders. Zij mogen geen informatie geven aan de onderzoeker als u daar geen schriftelijke toestemming voor geeft. Dat komt omdat zij een geheimhoudingsplicht hebben. De onderzoeker zal u vragen hiervoor een verklaring te tekenen. Daarmee geeft u aan de hulpverlener toestemming de door de onderzoeker gevraagde informatie aan hem te geven.

Geheimhouding

De onderzoeker moet zorgvuldig omgaan met de informatie die hij over u verzamelt. Hij mag alles wat belangrijk is voor het onderzoek rapporteren aan de officier van justitie en de rechter. Ook mag hij overleggen met de medeonderzoeker of de reclassering. Aan andere mensen, die niets met het onderzoek te maken hebben, mag de rapporteur geen informatie over u verstrekken. In die gevallen geldt voor de onderzoeker een geheimhoudingsplicht.

Inzage en correctie

Als het onderzoek klaar is, bespreekt de onderzoeker dat met u en ook welk advies hij aan de officier van justitie of de rechter gaat geven. U mag het rapport ook inzien. Dat kan betekenen dat u het conceptrapport krijgt toegezonden of dat u het, als de onderzoeker er bij is, kunt lezen. In dat geval kan de onderzoeker uw vragen meteen beantwoorden. Als er volgens u dingen in het rapport staan die niet kloppen, kunt u de onderzoeker vragen deze te veranderen (corrigeren). Het gaat dan alleen om feitelijke gegevens. Het kan bijvoorbeeld zijn dat er verkeerde informatie in het rapport staat over uw opleiding of werk.

Als u het niet eens bent met het advies (bijvoorbeeld of u wel of niet toerekeningsvatbaar bent) zal de onderzoeker dat wel van u willen weten, maar hij zal dit niet aanpassen. Uw mening kan wel in het rapport worden vermeld of als u uw opmerkingen opschrijft in een bijlage worden meegestuurd.

Afschrift van het rapport

Wanneer de rechter-commissaris of de officier van justitie de definitieve versie van het rapport hebben gekregen, ontvangt uw advocaat ook een exemplaar. U kunt van uw advocaat dan een kopie voor uzelf krijgen.

Rapport kan niet tegengehouden worden

De onderzoeker is verplicht om zijn rapport toe te sturen aan de rechter-commissaris of de officier van justitie. Ook als u het niet eens bent met het rapport kunt u dat niet tegengehouden ('blokkeren'). Wel kunt u, zoals eerder uitgelegd, aan de onderzoeker laten weten dat u het er niet mee eens bent. Ook kunt u dit op zitting aan de officier van Justitie en de rechter laten weten. Overleg daarover met uw advocaat.

Klachten

Misschien bent u het niet eens met de conclusie en het advies van het rapport. Dat kunt u bespreken met de onderzoeker en met uw advocaat. U kunt het natuurlijk ook vertellen aan de rechter op de zitting.

Bent u niet tevreden over de onderzoeker zelf of over de manier waarop het onderzoek is gedaan, dan kunt u dat het beste eerst met hem zelf bespreken. Als dat gesprek niet leidt tot een oplossing kunt u natuurlijk contact opnemen met uw advocaat.

Die kan vertellen over de mogelijkheid om een klacht in te dienen. U kunt ook het NIFP vragen te bemiddelen.

Nog vragen?

Als u nog vragen heeft, kunt u contact opnemen met de psychiater of psycholoog die u onderzoekt, met uw advocaat of met het NIFP. De telefoonnummers van het NIFP kunt u vinden op de website: www.nifpnet.nl

Aan de informatie die is opgenomen in deze brochure kunnen geen rechten worden ontleend.

